

تبیین کثرت و وحدت وجود در اندیشه عین‌القضات همدانی

بر اساس طور عقل و طور ورای عقل

سید محمود یوسف‌ثانی*

حسن مهدی پور**

چکیده

از آرای عین‌القضات همدانی در وجودشناسی دو تلقی کثرت وجود و وحدت وجود قابل استنباط است. تلقی اول در جایی مطرح می‌شود که وی برای اثبات وجود واجب، وجود را به قدیم و حادث تقسیم می‌کند. لازمه این تقسیم، پذیرش کثرت در وجود است؛ اما تلقی دوم آنجا مطرح می‌شود که وی هستی را منحصر در وجود حق می‌کند و او را یگانه مصداق حقیقت وجود می‌داند. در این تلقی، کثرات هیچ شأنی جز مظهر بودن حق نداشته و ذاتاً معدوم‌اند. از این‌رو، رابطه حق با آنها نه ارتباط دو وجود با یکدیگر بلکه رابطه ظاهر با مظهر بوده و در نتیجه غیریت و کثرت در وجود نفی می‌شود. اما با توجه به تمایزی که عین‌القضات بین طور عقل و طور ورای عقل قائل می‌شود، می‌توان کثرت وجود را ناظر به طور عقل و وحدت وجود را ناظر به طور ورای عقل دانست، یعنی او از حیث معرفت‌شناختی به دو نحو سخن می‌گوید نه از حیث وجودشناختی.

واژه‌های کلیدی: کثرت وجود، وحدت وجود، قدیم، حادث، ظاهر، مظهر، طور عقل، طور ورای عقل.

* استادیار مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران؛ رایانامه: yousefsani@irip.ir

** دکتری عرفان اسلامی، پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی؛ رایانامه: logos_57@yahoo.com

Ayn-Al-Quzāt Hamadānī's Explanation of Plurality and Unity of Existence on the Basis of Stage of Reason and Domain of Beyond Reason

Seyyed Mahmoud Yousef Sani*
Hassan Mahdi Pour**

In Ayn-al-Quzāt Hamadānī's ontological system, two conceptions of plurality and unity of existence have been separated. The first has been presented when he tried to argue for the existence of necessary being and in doing that he divided existence into two categories: eternal vs. originated. A precondition of such a division is to accept the idea of plurality of existence. The second conception has been presented where Ayn-al-Quzāt confined existence to the existence of God and considered Him as the only true and real example of existence. According to this conception, pluralities are essentially nonexistent and are nothing but epiphanies of God. Therefore, the relationship between them and God is like the relationship between manifested appearances and manifestation itself, not between two independent objects. Accordingly, there is no otherness or plurality in the realm of existence. However, by taking into account the differentiation that Ayn-al-Quzāt suggests between Stage of Reason and Domain of beyond Reason, it can be claimed that plurality of existence is connected with the former and its unity is connected with the latter. This means that the difference between plurality and unity of existence is epistemological, not ontological, according to Ayn-al-Quzāt.

Keywords: Plurality of Existence, Unity of Existence, Eternal Existence, Originated Existence, Manifested Existence, Manifestation, Stage of Reason, Domain of Beyond Reason

* Assistant Professor, Iranian Institute of Philosophy

**Ph.D. in Islamic Mysticism, Imam Khomeini and Islamic Republic Institute